

Welke vaccinaties wanneer?

Vaccineren is een van de manieren om paarden te beschermen tegen besmettelijke ziekten en om verspreiding van deze ziekten in de paardenpopulatie te beperken. Er bestaan vaccins tegen allerlei paardenziekten, maar zijn deze voor ieder paard allemaal nodig? Dit artikel geeft een overzicht van de vaccinaties voor paarden in Nederland.

Een lichaam kan zich verdedigen tegen ziekteverwekkers door het aanmaken van antistoffen. Door vaccinatie komt het lichaam in aanraking met onderdeeljes van ziekteverwekkers en maakt het antistoffen aan. Als een gevaccineerd paard daarna in aanraking komt met het echte virus of bacterie, herkent het lichaam die en worden er snel extra antistoffen aangemaakt.

ALGEMENE BEGRIPPEN

Er bestaan verschillende typen vaccins. In geïnactiveerde (dode) vaccins zijn ziekteverwekkers niet in levende vorm aanwezig, waardoor de opgewekte immuniteit meestal wat beperkter van duur is. Na een bepaalde periode moet het paard opnieuw worden gevaccineerd om de bescherming op peil te houden. In levend-verzwakte vaccins zijn ziekteverwekkers nog wel levend maar in sterk verzwakte vorm aanwezig. Deze ziekteverwekkers kunnen geen ernstige ziekte meer veroorzaken, maar zorgen wel voor een goede afweerreactie van het lichaam, die vaak langere bescherming oplevert. Tot slot zijn er nog vaccins die stukjes van ziekteverwekkers bevatten, soms ingebouwd in een onschuldige drager. Ook deze vaccins wekken een goede afweer op. In Europa mogen alleen dierenartsen vaccins bij paarden toedienen. Vaccins zijn per land geregistreerde diergeneesmiddelen en die mogen ook binnen Europa niet zomaar de landsgrenzen over. Bij uitzondering mogen er via de cascade-regeling wel vaccins uit andere Europese landen worden geïmporteerd, bijvoorbeeld wanneer een vaccin in Nederland (tijdelijk) niet beschikbaar is. De toediening van ieder vaccin moet door de dierenarts op

de juiste pagina in het paardenpaspoort worden geschreven. Ondanks het feit dat de meeste vaccins een wachtermijn voor de slacht van nul dagen hebben, moet de toediening van een vaccin altijd in het logboek van het paard worden bijgehouden.

Na vaccinatie reageert het lichaam met het opbouwen van antistoffen en daarom wordt het geadviseerd om het paard de eerste dag(en) na toediening niet intensief te laten werken. Het is wel aan te raden om het paard in die periode beweging te geven (licht werk of vrije beweging).

INFLUENZA

Uitbraken van influenza kunnen ernstige gevolgen hebben. Paarden zijn er vaak erg ziek van: hoge koorts, sloom, niet willen eten, dikke benen, neusuitvloeiing (helder of wit), ontstoken oogslimvlies en soms complicaties zoals longontsteking. De paarden kunnen nog maandenlang restverschijnselen hebben, nooit meer op hun oude niveau terugkeren of soms zelfs sterven. Het is dus geen onschuldig griepje en een uitbraak heeft vrijwel altijd ook grote economische gevolgen. Het virus verspreidt

De meeste vaccins worden in de borstspieren door de dierenarts toegediend.

zich razendsnel binnen een stal, zeker als paarden niet of niet voldoende zijn gevaccineerd. Vaccinatie tegen influenza geeft bij paarden doorgaans voldoende bescherming voor 6 tot 9 maanden. Paarden die nog geen basisvaccinatie hebben gekregen (bestaande uit twee injecties) zijn niet goed beschermd en mogen dus niet aan evenementen deelnemen. Tot de basisvaccinatie wordt tegenwoordig ook de 3e vaccinatie (eerste booster) gerekend (zie tabel). Na een influenzavaccinatie mag een paard 4 tot 7 dagen niet deelnemen aan evenementen, afhankelijk van de organisatie.

Vaccinatieschema influenza:

De eisen verschillen per organisatie, zo heeft de FEI per 1 januari 2024 de eisen voor basisvaccinatie veranderd (zie tabel).

TETANUS

Deze ziekte wordt door de bacterie *Clostridium tetani* veroorzaakt. Deze bacterie is aanwezig in de stalomgeving en in de bodem. Als de bacterie in het lichaam terecht komt, vormt het een toxine dat effect heeft op het zenuwstelsel wat tot spasmen (krampen) en stijfheid en uiteindelijk tot de dood kan leiden. Vaccinatie tegen tetanus gebeurt bij paarden doorgaans samen met influenza met een combinatievaccin. Als paarden voor de FEI tweemaal per jaar tegen influenza moeten worden gevaccineerd, is het beter om slechts eenmaal per twee jaar een combinatievaccin met tetanus te laten geven.

Vaccinatieschema tetanus:

- **Paarden:** basisvaccinatie van twee injecties (met 4-6 weken interval); eerste booster na 1 jaar; volgende boosters ieder 2 jaar.

- **Drachtige merries (om pasgeboren veulens te beschermen):** eenmalige toediening 4 tot 6 weken vóór de geplande geboortedatum, zodat het pasgeboren veulen antistoffen via de biest binnenkrijgt.

RHINOPNEUMONIE

Rhinopneumonie wordt veroorzaakt door Equine Herpesvirus type 1 of Equine Herpesvirus type 4 (EHV-1 en EHV-4). Er zijn drie vormen:

- verkoudheidsvorm, komt veel voor met name bij jonge paarden en veroorzaakt verkoudheid;
- abortusvorm, bijna altijd door EHV-1 en leidt bij merries tot abortus of zwak geboren veulens die doorgaans binnen enkele dagen sterven;
- neurologische vorm, vrijwel altijd door EHV-1, komt af en toe voor, begint met ataxie (lopen als een dronkenman) en een slappe staart en kan verergeren tot volledige verlamming en incontinentie.

De beschikbare vaccins claimen bescherming tegen de verkoudheidsvorm en één vaccin ook tegen de abortusvorm. Er is geen vaccin dat claimt te beschermen tegen de neurologische vorm. Waarschijnlijk zorgt vaccineren wel voor een verlaagde infectiedruk. Het is niet bekend waarom een bedrijf soms wordt getroffen door de abortusvorm of de neurologische vorm.

Op dit moment verplichten de sportbonden KNHS en FEI de vaccinatie tegen rhinopneumonie niet. Het KWPN eist vaccinatie voor alle paarden die deelnemen aan de aanlegtesten op het KWPN Centrum. De Stichting NDR (Nederlandse Draf- en Rensport) verplicht deze vaccinatie sinds 2021 en de Duitse paardensportbond FN sinds 2023 voor deelname aan Duitse nationale wedstrijden.

TABEL

Eisen voor influenza-vaccinatie per organisatie. Verschillende regels gelden afhankelijk van de geboortedatum van het paard en het jaar van de eerste injectie. In deze tabel worden de regels voor een paard weergegeven dat zijn eerste vaccinatie in 2024 toegediend krijgt.

	KNHS	FEI	NDR
Basisvaccinatie - eerste vaccinatie (V1)	Vanaf 5 maanden leeftijd		
Basisvaccinatie - tweede vaccinatie (V2)	21-60 dagen na V1 *	21-60 dagen na V1	21-60 dagen na V1
Basisvaccinatie derde vaccinatie (V3) = 1e booster	tussen 120 dagen en 6 maanden + 21 dagen na V2 *	binnen 6 maanden + 21 dagen na V2	120-180 dagen na V2
Volgende boosters (= hervaccinaties)	binnen 12 maanden en het mag op dezelfde dag als het jaar er voor	binnen 12 maanden maar binnen 6 maanden + 21 dagen voor deelname aan een evenement	binnen 12 maanden
Aantal dagen na de laatste vaccinatie dat het paard niet op een evenement mag arriveren	7 dagen	7 dagen	4 dagen
* deze aangepaste tijdstippen liggen op dit moment voor bij de KNHS-ledenraad.			

Vaccinatieschema rhinopneumonie:

- **Ter bescherming tegen de verkoudheidsvorm:** basisvaccinatie van twee injecties (met 4-6 weken interval); daarna iedere 6 maanden een booster.
- **Ter bescherming tegen de abortusvorm (drachtige merries):** drie injecties op maand 5, 7 en 9 van iedere dracht.

DROES

De bacterie *Streptococcus equi equi* veroorzaakt droes, een zeer besmettelijke aandoening van de voorste luchtwegen die gepaard gaat met koorts, sloomheid, slecht eten en dikke lymfeknopen met abscesvorming. Dat kan leiden tot moeilijk ademen, pijn bij slikken en dus niet willen eten. De abscessen kunnen naar de keel doorbreken en dan wordt dikke gele pus uit de neus zichtbaar of doorbreken naar buiten. Veel paarden (\pm 75%) zijn na een infectie jarenlang immuun. Andere paarden kunnen na enkele maanden de ziekte weer oppikken, maar dan wel vaak met mildere verschijnselen. Er is veel droes in Nederland en vaccineren kan zeker helpen om het aantal uitbraken te verminderen. Vaccineren is vooral bij veulens en jonge paarden zinvol, omdat die nog weinig weerstand hebben en er vaak erg ziek van worden of zelfs sterven. Met welk vaccin en hoe te vaccineren kunt u het beste met uw dierenarts overleggen. Hij/zij kent uw bedrijf en uw situatie.

WESTNIJLVIRUS

Sinds enkele jaren is dit virus ook aanwezig in Nederland: er worden sinds 2020 positieve gevallen bij mensen en vogels gevonden, en in oktober 2023 werd het virus bij een Duits paard op honderden meters van de Nederlandse grens aangetoond. Dit virus wordt door muggen overgebracht en het paard en de mens zijn zogenaamde eindgastheren, dat wil zeggen dat zij het virus niet verder kunnen doorgeven, niet aan muggen en ook niet aan andere paarden of mensen.

Een paard kan na besmetting neurologische verschijnselen ontwikkelen, zoals afwijkend lopen en spiertrillingen. Omdat het virus dus door muggen wordt overgebracht, kan ervoor gekozen worden om paarden met een hoge financiële of emotionele waarde wel te vaccineren en andere paarden niet. Dit is dus anders dan bij direct besmettelijke ziekten zoals influenza, rhinopneumonie of droes.

Vaccinatieschema westnijlvirus:

Basisvaccinatie van twee injecties (met 3-5 weken interval); daarna boosters ieder jaar. Idealiter worden de basisvaccinaties en de jaarlijkse booster in april/mei toegediend, zodat het paard in de risicoperiode (augustus-september) de beste bescherming heeft.

HUIDSCHIMMEL

Vaccinatie tegen huidschimmelinfecties wordt bij paarden met name toegediend ter behandeling van hardnekkige schimmelinfecties waarvoor behandeling met eerste keus (lokale) diergeneesmiddelen niet mogelijk is of onvoldoende resultaten geeft. Het kan echter ook in overleg met de dierenarts preventief ingezet worden bij paarden in een omgeving waarbij een hoog risico bestaat op schimmelinfecties.

Vaccinatieschema huidschimmel (importvaccin via de cascade):

Twee injecties (met 2 weken interval); de bescherming wordt 5 weken na de eerste vaccinatie bereikt en houdt minimaal 9 maanden aan. Hetzelfde schema kan indien gewenst elke 9 maanden worden herhaald.

ROTAVIRUS

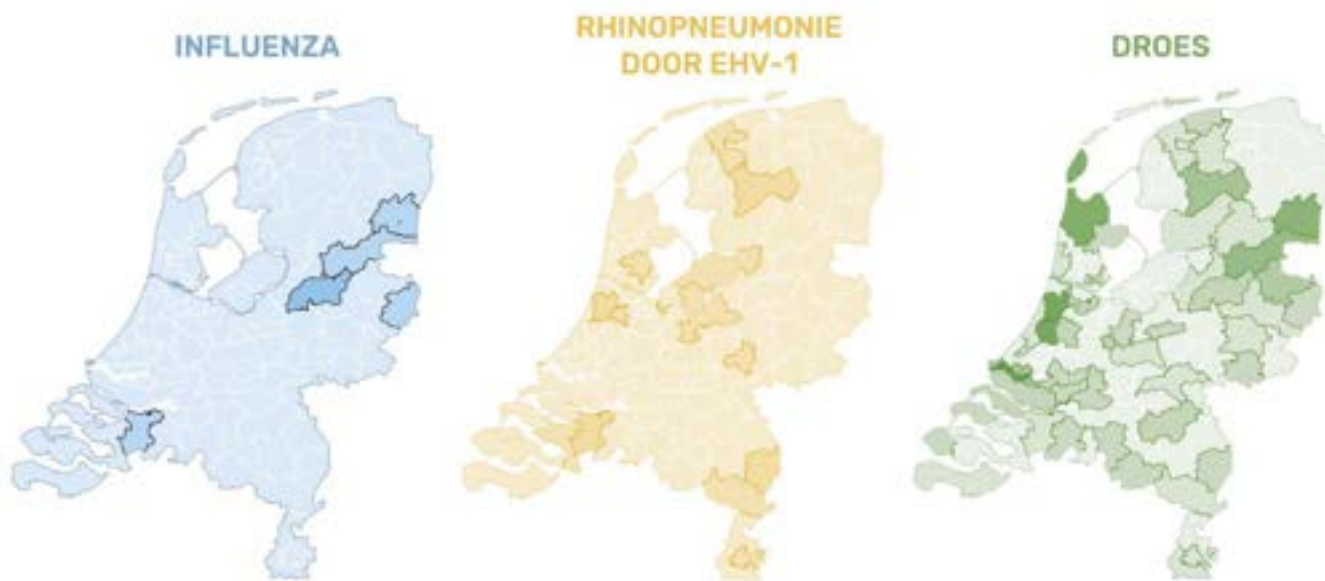
Dit virus is een veelvoorkomende oorzaak van diarree bij veulens jonger dan zes maanden. Veulens raken besmet als ze materiaal inslikken of oppervlakken likken die besmet zijn met mest van geïnfecteerde paarden (andere veulens).

Vaccinatieschema rotavirus (importvaccin via de cascade):

Drie injecties bij drachtige merries op maand 8, 9 en 10 van iedere dracht, zodat het pasgeboren veulen antistoffen via de biest binnenkrijgt.

Iedere toediening van een vaccin moet door de dierenarts op de juiste plaats in het paardenpaspoort worden geschreven.

Kaarten van alle uitbraken van influenza, rhinopneumonie (door EHV-1) en droes die door dierenartsen aan het monitoringsysteem SEIN gerapporteerd zijn gedurende het hele jaar 2023. (Credit: SEIN/Royal GD)

EQUINE VIRUS ARTERITIS (EVA)

Dit virus veroorzaakt weinig problemen in Nederland en is met name voor dekhengsten van belang. Het enige vaccin tegen deze ziekte komt uit het buitenland en is moeilijk verkrijgbaar.

Vaccinatieschema EVA (importvaccin via de cascade):

Basisvaccinatie van twee injecties (met 4-6 weken interval); daarna iedere 6 maanden een booster.

RABIES

Deze dodelijke virale ziekte is in Nederland al vele jaren uitgeroeid. Daarom worden paarden in Nederland er doorgaans niet tegen gevaccineerd. Paarden die naar landen reizen waar rabiës aanwezig is (bijvoorbeeld Frankrijk) kunnen, zeker als ze daar buiten lopen, door vaccinatie beschermd worden.

Vaccinatieschema rabiës:

Basisvaccinatie van eenmalige injectie; eerste booster na 1 jaar; volgende boosters iedere 2 jaar.

AFRIKAANSE PAARDENPEST

Hoewel Afrikaanse paardenpest op dit moment niet in Europa voorkomt, wordt er gevreesd dat het zich ooit over het Europese continent zal verspreiden. Op dit moment is er geen Europees vaccin tegen deze zeer dodelijke ziekte. Buiten Europa worden vaccins gebruikt maar deze zijn niet efficiënt en niet veilig. Een team geleid door professor Piet van Rijn, Wageningen Bioveterinary Research – Lelystad, werkt momenteel aan de ontwikkeling van een veilig vaccin tegen Afrikaanse paardenpest. Hoewel de voorlopige resultaten veelbelovend zijn, is het nog niet bekend wanneer dit vaccin beschikbaar zal komen en hoe het vaccinatieschema eruit gaat zien.

BIJWERKINGEN

Zoals bij ieder diergeneesmiddel kunnen ook na toediening van een vaccinatie incidenteel bijwerkingen optreden. Een lokale reactie (een gevoelige, warme en eventueel gezwollen plek op de injectieplaats) komt relatief weinig voor en is meestal van korte duur (enkele dagen). Iedere bijwerking van diergeneesmiddelen dient gemeld te worden (bij uw dierenarts of via het Bureau Diergeneesmiddelen). Zo kunnen de frequentie en ernst van bijwerkingen worden bijgehouden. Wanneer een paard een bijwerking na een vaccinatie heeft gehad, is het verstandig om dit voorafgaand aan de volgende vaccinatie met de dierenarts te bespreken. Vaak zal het vaccin van een ander merk geen probleem geven.

CONCLUSIE

Of een paard wel of niet tegen bovengenoemde ziekten moet worden gevaccineerd hangt af van het risico dat het betreffende paard loopt. Vaccinatie is immers één onderdeel van de preventie op (verspreiding van) ziekten, naast hygiëne (bijvoorbeeld quarantaine) en monitoring. De eigen dierenarts kan stalhouders en paardeneigenaren adviseren op basis van het ingeschatte risico op bepaalde ziekten. Dit wordt mede bepaald door het gebruik (bijvoorbeeld transport, wedstrijden, keuringen en/of fokkerij), de leefomgeving van de paarden en de financiële mogelijkheden. Er is geen 'one-fits-all' protocol. Allerlei factoren moeten gewogen worden om tot een goed advies te komen. ●